

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

708

Szerző:

Ernst László

Cím:

Szin, rajz, forma

(Az Ernst-muzeum új kiállítására)

Forrás:

— Irta Márkus László —

Hely:

Ernst László

Idő:

"1925"

Személy:

Helyszám:

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

2 Reggel 1925. II. 2.

CSÓK ISTVÁN ama nagy impresszionisták törzséből való, akik nem évünek el soha, mert művészetük nem az elvekben, hanem a természettel való spontán kapcsolatban él. Az impresszionizmus, mint iskola, kiélkezte magát, de klasszikus mesterei a művészet örökkévalóságában tovább vannak és éppen úgy magukban egyesítik a festőiség minden kvalitását, mint a más iskolák örökérvényű reprezentánsai. Csók is azok közül való, akikkel kapcsolatban nem az iskola, hanem az individuum jut a szemlélő eszébe s nem az érdekel, hogy mit akar mondani, hanem az, hogy milyen módon mondja el témáit. Az impresszionizmus, mint elv, csak a témákban különödött el s ha azt mondom, hogy szabad, be nem zárt térben rapszodikus, pillanatnyi időben elvillanó, be nem fejezett mozgás, levegő, sugárzás, röviden impresszió, akkor megjelöltem a tegnapi elvi divatjának témakörét s ezzel magát az iskolát. De a mester a végtelen mozgás egy momentumként jelentkező kép megrögzítésében a ritkmusok olyan egységét teremtheti, mint a legkeményebb expresszionista, a formának olyan konstruktív lényegét találhatja meg, mint a legfanatikusabb kubista és röpke dalban éppen úgy komponálhat, mint ahogy a zene minden lényeges értékét összefogja egy testetlen hangulatot kifejező Debrucy-dal, mondjuk, Slevogt, vagy Gizarro clavult, mert csak impresszionista, de Csók él, mert művész. A végtelen természetből övé a lombok közt bujkáló sugár és övé a messzi vizen reszkető délután s a mestelen emberi forma és a táj sok pozitív szerkezeti elemé csak mintegy ernyő, amely a világítást fölfogja és reflektálja, de ezeket a másodlagos formákat is a rajz szilárd vázna tartja és a kép terében véletlenül látszóan cikázó mozgást olyan gondolt kompozíció tartja össze, amelyben egy színfolt vagy egy formaelem áthelyezése már megbontaná az egyensúlyt. A nyugalmasabb szemléletből született egyes alakok vagy fejek pedig Velasquez, a múlt század második felének termékenyítő eszméjét sugározzák.

*

MAGYAR-MANNHEIMER GUSZTAV mindenekelőtt temperamentumban különbözik Csóktól. Viharos, turbulens, néha heroikus. Forma látása nem olyan biztos, mint a Csóké és előtte a természetli kép nem zárt egységnek egymásmellettségében, hanem ragyogó, szíporázó vízióban jelentkezik. Az ő tájképe nem dombok és fák külön részleteiből tevődik össze, hanem a formaelemek fölülkén elszabadult színekből, az ő tájképe színekből épült anyag-

tan látomás, az ő színe nem hasonul át levegővé, sugárrá, testté a szemlélő asszociációiban, az ő színe öncélú szín marad, amely a gyöngyház és drágakő szikrázását varázsolja valamely konturjaitól megfosztott természeti motívum fölületére. Monticelli konvulziója és Böcklin hősi páthosza annak pozitív forma-eleméitől elvonatkozva, az a Mannheimer piketúrája, ami azáltal lesz több, mint öncélú szín-rakétázás, hogy az elbontott formák örvénylő mozgás közben újra rendeződnek és az el-sikkadt vonal helyett a szintömbök egyensúlyában újra megjelenik a rajz és a kompozíció. Szilaj elragadtatásai közt Corotra emlékeztető nyugalmas, szürke órái vannak és egy kélt esiót az Adrián úgy látott meg, hogy egy szín három tónusában fölfogott minden lényegest. Ahol nagyon keresi a formát, pár figurális képén bágyadt.

*

ZADOR ISTVÁN, a rajz és a pontosan értékelt lokális szín mestere, merőben ellenlábas a másik két művésznek. Nem teljesen grafikus, mert az ő vonala nem abszolút kifejező eszköz, az ő vonala önmagában nem jelent mindent, mozgást, mélységet, levegőt, távlatot és formaritmust. Az ő vonala kontúr, amely festői elemeknek, mint egy struktív váza s a fehér-fehete árnyalatának olyan gazdagsága s ennek a gazdag skálának olyan kiegyensúlyozott való-berendezetisége járul a vonal kifejező készségéhez, hogy legalább annyira festőnek tarthatjuk ceruzarajzain és karcain, ahogy grafikus a keményen, realisan, talán németesen rajzolt s gondosan színezett olajfestményein. Nagy tudás, intenzív, tárgyilagos látás és a sokszor tömött részletesség mellett is elegáns, választékos, harmónikus egyszerűség, ezek a Zádor föltünő kvalitásai.

*
SZENTGYÖRGYI ISTVÁN. Szobrász, aki csak az, minden festői személytől megtisztult, puritán plasztikus. Világa az a természet, amelyet a zárt kompozíció konturja végérvényesen elszigetelt a többi világtól s ezen belül nincs más számára, mint forma és fölület, sík és vonal, reális valóság, amely egy biztos stílus ritmikája szerint van átrendezve. Nincsenek dekoratív ötletei, amelyek az iparművészeti tárgy felé hajlíthatók, nincsenek a mintázásban manuális trükkjei, nem bontja meg a fölületet árnyékjátékokkal, nem mos el formákat festői homályban, nem keresi a vonal meglepő mérszésgéit s ez a sok negatívum egyetlen pozitívumát ad ki: monumentális plasztika, relief, amely szigorúan a síkokban mozog, alak, amely kristálytisza formákból épült kompozíció, fej, amely a legnagyobb részlet kihasználásával nyert elemekből újra teremődik megbontatlan egységben. A Donatello szent kézműves becsületessége, a nagy freskőfestők egyszerű igazlátása, kemény, egyenes akarás a végső

egyszerűség felé, néma és zárkózott, új-teremtő erő, — ezek azok a kvalitások, amelyek a Szentgyörgyi legkisebb méretű szobrát is a nemes anyagból lett monumentum elmulthatatlanságával jelölik meg.